

PASSAGES

AZ ORIENT PROJEKT MAGYAR-ÁZSIAI
KAPCSOLATTÖRTÉNETI PLATFORM ÉVKÖNYVE

orient-projekt.hu

GP

1. ÉVFOLYAM | 2023

Egyiptom • India • Japán • Kína • Koreai-félsziget • Mongólia

PASSAGES

Az Orient Projekt

Magyar-Ázsiai

Kapcsolattörténeti Platform

Évkönyve

PASSAGES

Az Orient Projekt
Magyar-Ázsiai Kapcsolattörténeti Platform Évkönyve

1. évfolyam

Budapest

2023

orient-projekt.hu

PASSAGES

Az Orient Projekt Magyar-Ázsiai Kapcsolattörténeti Platform Évkönyve
1. évfolyam | 2023

A *Passages* az Orient Projekt Magyar-Ázsiai Kapcsolattörténeti Platform (OP) évkönyve. Kiadványunk elektronikus folyóirat formájában, *Open Access* rendszerben évente egyszer jelenik meg honlapunkon. Ennek megfelelően díjmentesen hozzáférhető, és a szerzők számára is díjmentes publikációs lehetőséget nyújt. A kéziratok benyújtásához segédlet szintén honlapunkon található.

Főszerkesztő, szerkesztésért felelős személy: NAGY ELEK

Szerkesztők: CSOMA MÓZES, GYARMATI JÁNOS, ISPÁN ÁGOTA LÍDIA, KIRÁLY ATTILA, SIPTÁR DÁNIEL, SZÁNTÓ IVÁN, SZILÁGYI ZSOLT

A lapszám szakmai szerkesztője: KIRÁLY ATTILA

A lapszám olvasószerkesztője: ISPÁN ÁGOTA LÍDIA

Grafikai terv: KIRÁLY ATTILA

Tördelés: MAHMOUDI-KOMOR JUDIT

Kiadó: Orient Projekt Magyar-Ázsiai Kapcsolattörténeti Platform
Eurázsia Központ

Az Orient Projekt fő támogatója a Pallas Athéné Domus Meriti Alapítvány

PADME

PALLAS ATHÉNÉ
DOMUS MERITI
ALAPÍTVÁNY

Felelős kiadó: NAGY ELEK

A kiadó székhelye: 2600 Vác, Donga u. 2.

Honlap: <https://orient-projekt.hu>

Kapcsolat: info@orient-projekt.hu

ISSN 2939-8592 (Online)

ISSN 2939-8584 (Nyomtatott)

DOI: <https://doi.org/10.59608/pas2023a000.00>

A kiadvány Spectral és Ambient betűtípussal, 210 × 297 mm méretben készült. A borítón: Elked Antal kocsijával (1899, Sanghaj. Opel Darracq, 1899-es modell). Fotó: Kiss Sándor gyűjteményéből.

©️ Ez a Mű a [Creative Commons Nevezd meg! – Ne add el! – Ne változtasd! 4.0 Nemzetközi Licenc](#) feltételeinek megfelelően felhasználható.

PASSAGES 1. ÉVFOLYAM (2023)

NAGY ELEK: <i>Főszerkesztői előszó és köszönetnyilvánítások</i>	9
Egyiptom	
KIRÁLY ATTILA: <i>Egyiptom és Magyarország</i>	13
KIRÁLY ATTILA: <i>A magyarországi egyiptológia oktatás történetének vázlata</i>	47
KIRÁLY ATTILA, REZSABEK NÁNDOR: <i>Mahler Ede (1857–1945)</i>	69
India	
LÁZÁR IMRE: <i>A magyar–indiai kulturális kapcsolatok évszázadai</i>	76
BALDAVÁRI ESZTER: <i>Medgyaszay István (1877–1959)</i>	131
KELÉNYI BÉLA: <i>Schwaiger Imre (1868–1940)</i>	139
LÁZÁR IMRE: <i>Sóbbhá (Fori) Néhrú (1910–2001)</i>	145
LÁZÁR IMRE: <i>Tömöry Edith (1910–2001)</i>	155
Japán	
KISS SÁNDOR: <i>Elked Antal (1873–1942)</i>	166
KISS SÁNDOR: <i>Komor, George (1888–1976)</i>	177
KISS SÁNDOR: <i>Komor Izidor (1860–1942?)</i>	183
KISS SÁNDOR: <i>Komor Szigfrid (1863–1935)</i>	189
KISS SÁNDOR: <i>Kuhn Arthur (1850–1943)</i>	195
KISS SÁNDOR: <i>Kuhn Moritz Montague (1831–1901)</i>	201
KISS SÁNDOR: <i>Metzger Nándor</i>	205
SZILAS LÁSZLÓ SJ RENDTÖRTÉNÉS SZ NYOMÁN JTMR LEVÉLTÁR: <i>Nemeshegyi Péter SJ. (1923–2020)</i>	229
GULYÁS ZOLTÁN: <i>Szentgáli Antal (1868–1945)</i>	239
SZÉKÁCS ANNA: <i>Székácsné Vida Mária (1916–2000)</i>	251
Kína	
SALÁT GERGELY: <i>Kína és Magyarország</i>	267
SZILAS LÁSZLÓ SJ RENDTÖRTÉNÉS SZ NYOMÁN JTMR LEVÉLTÁR: <i>Ladányi László SJ. (1890–1965)</i>	299
SZILAS LÁSZLÓ SJ RENDTÖRTÉNÉS SZ NYOMÁN JTMR LEVÉLTÁR: <i>Szarvas Miklós SJ. (1890–1965)</i>	305

PASSAGES 1. ÉVFOLYAM (2023)

Koreai-félsziget

CSOMA MÓZES: <i>A Koreai-félsziget és Magyarország</i>	315
OSVÁTH GÁBOR: <i>Diák voltam Észak-Koreában. 1970–72</i>	337
CSOMA MÓZES: <i>Gróf Vay Péter élete és utazásai Koreában</i>	355

Mongólia

SZILÁGYI ZSOLT: <i>Mongólia és Magyarország</i>	367
KEMPF BÉLA: <i>A Szegedi Egyetem Könyvtárának Ligeti-hagyatéka</i>	407
SZILÁGYI ZSOLT: <i>Kara György (1935–2022)</i>	417
SZILÁGYI ZSOLT – ROTTÁR MÁTÉ: <i>Ligeti Lajos (1902–1987)</i>	425

Művészek

KELÉNYI BÉLA: <i>Boromisza Tibor (1880–1960)</i>	439
KELÉNYI BÉLA: <i>Csapek Károly (1904–1976)</i>	445

Életút

Gróf Vay Péter élete és utazásai Koreában

CSOMA MÓZES*

* Korea-kutató, a Nemzeti Közzolgálati Egyetem tudományos főmunkatársa és a Károli Gáspár Református Egyetem habilitált docense. Email: csoma.mozes@uni-nke.hu

Hivatkozás: Csoma, M., (2023). Gróf Vay Péter élete és utazásai Koreában. *Passages* 1:355–363. <https://doi.org/10.59608/pas2023a024.00>

A századforduló időszakában nagyon kevés magyar fordult meg a hajnali csendesség országában. Közéjük tartozott gróf Vay Péter püspök, aki 1864-ben született a Pest megyei Gyónon, az egykori település ma Dabashoz tartozik. A leendő világutazó misszionárius előkelő családba született: apja gróf Vay László főispán, korábbi honvédezredes és földbirtokos; anyja pedig beniczi és micsinyei Beniczky Sarolta volt. A család elsőszülött gyermeke, Vay Sarolta grófnő később a századforduló időszakának ismert alakja lett, aki Vay Sándor néven újságíróként és szépíróként tevékenykedett, de leginkább férfias életvitelével hívta fel magára a kortársak figyelmét.

Vay Péter gróf tanulmányait Rómában folytatta, majd 1898-ban Esztergomban pappá szentelték, ezt követően az Amerikába kivándorló európaikat szállító tengerjáró hajókon teljesített lelkipásztori szolgálatot. I. Ferenc József a pécsi egyházmegyei vaskaszentmártoni javadalmas apátságot adományozta neki, kicsivel később pedig X. Pius pápa apostoli protonotáriusává nevezte ki. 1902 és 1914 között a Vatikán megbízásából bejárta a világot, hosszabb időt töltött Kínában, Koreában, Japánban, valamint az indokínai térségben is. Körbeutazta a Közel-Keletet, volt az Egyesült Államokban és Közép-Amerikában is. A korszak vezető államférfiai fogadták őt: tárgyalta II. Miklós orosz cárral, a kínai, a koreai és a japán császárral. Hosszabb eszmecseréket folytatott Theodor Roosevelttel amerikai elnökkel is. Útijegyzetei és

Kollázs képei:

Balra: Gróf Vay Péter. László Fülöp festményeinek kiállítása. Forrás: dka.oszk.hu

Középen: Gróf Vay Péter japáni háza. Feljárat a pagodához. Forrás: dka.oszk.hu

Jobbra: Gróf Vay Péter japáni háza: A kerti lak építése. Forrás: dka.oszk.hu

beszámolóit a világ vezető napilapjaiban jelentek meg, számos észrevétele a mai napig forrásértékű.

Az első utazás Kelet-Ázsiába

A magyar lelkipásztor 1902 szeptemberében Szentpétervárról vonattal indult el – moszkvai átszállással – a Távol-Kelet felé. A pályaudvarra több diplomata, hivatalos személy és missziós munkatárs is kikísérte, a búcsúzkodás pillanatait a transzatlanti gőzösök indulásához hasonlította. Az utazás során a nagy távolságokat és a vég nélküli szántóföldeket figyelve az a kérdés fogalmazódott meg gróf Vay Péterben, hogy vajon kik képesek ezeket a hatalmas területeket megművelni, hisz a szántóföldek mentén szinte egyetlen települést sem látott. Abban az időszakban az orosz vidéket még a nemesi birtokok uralták, amelyeken a tényleges munkát a helyi parasztok, a muzsikok végezték. Az útba eső vasútállomások épületei mind vadonatúj faépületek voltak, ráadásul ragyogtak a tisztaságtól, ami azt bizonyította, hogy az orosz közlekedési minisztérium igyekezett mindent megtenni annak érdekében, hogy az Európa és Ázsia közti tengeri forgalmat a vasútra terelje át.¹

Vay Péter gróf a lehető legkényelmesebb körülmények között utazott, ugyanis „felsőbb intézkedés” alapján egy saját szalonkocsit biztosítottak részére, amelyben berendezte úti oltárát, könyvesládáját olvasnivalóival, valamint íróasztalával. A lelkipásztor leírása szerint az idő nagyon gyorsan telt, ráadásul az állandóan változó táj megfigyelése annyira lekötötte, hogy nem is bocsátkozott alaposabb ismerkedésekbe utastársaival. Az Urál-hegységbe érve az utasok megszemléltek az Európa és Ázsia határát jelző gránit obeliszket, amelynek láttán gróf Vay Pétert öröm töltötte el, hogy megérkezett Ázsiába.² Másfél évtizeddel később azok az osztrák–magyar hadifoglyok, akik szintén elhaladtak az obeliszk előtt, már sokkal összetettebb érzésekkel konstatálták, hogy akaratuk ellenére egy másik föld-részre kerültek.

A magyar utazó összességében nagyon meg volt elégedve a transzszibériai vasútvonallal: útinaplója szerint egyértelműen látható volt, hogy a vonal építése során semmilyen áldozattól sem riadtak vissza, és az állomások épületei is tetszetősek voltak. A pályára és az őrházakra is nagy figyelmet fordítottak, ami egyértelmű jelét mutatta annak, hogy az orosz vasút jól képzett alkalmazottakkal rendelkezett. 1902-ben a Bajkál-tó partján még nem épült ki a vasútvonal, így a magyar utazó két éjszakát Irkutszkban töltött, majd kompon kelt át a tavon. A túlparton lévő Misszovaja település leginkább az épülőfélben lévő amerikai telepekre emlékeztette, ahol minden ideiglenes állapotban van és semmi sincsen készen. Tovább haladva a Bajkálontúli területen, a következő fontos állomás Csita városa volt, amelyet Vay a térség legfontosabb bányaközpontjaként írt le.

Nem sokkal később a vonat elérte Mancsouli határtelepülést, ahonnan a pálya már a Kelet-kínai vasútvonal nevet viselte. Az állomáson egy kényelmes szalonkocsit bocsátottak Vay részére, amit egy „végtelen” hosszúságú tehervonathoz kapcsoltak. A közbiztonság nem volt jó, állítólag felfegyverzett rablóbandák járták a vidéket, így a szerelvényt kozák őrség

1 Vay 1916a, 620–621.

2 Vay 1916a, 627.

kísérte. Az első jellemzően kínai jelenetet nem sokkal később látta meg a magyar lelkipásztor: a még épülő vasúti töltésnél kékruhás kínai kulik voltak, akik a vállakon mérlegszerűen átvetett kosarakban hordták a homokot. Vay leírása szerint a vasútvonal elkerülte a településeket, ugyanis a kínai kormányzat csak ezzel a feltétellel egyezett bele az építésbe, nehogy a forgalom megzavarja a szellemeket. A magyar utazó megfigyelte azt is, hogy a Kelet-kínai vasútvonal készülő állomásai mind kínai stílusban épültek, ugyanis az oroszok kimondottan ügyeltek annak a látszatnak a fenntartására, hogy tiszteletben tartják a helyi ízlést.

Vay Péter gróf 1902 szeptemberében kelt naplójegyzete szerint az orosz-kínai határtól Port Arthur kikötőjéig már a teljes szakaszon le voltak fektetve a sínek, csupán az utólagos munkálatok zajlottak. Miként a lelkipásztor megjegyezte, a pálya gyors kiépítése egyértelműen a Japán Birodalom terjeszkedésének feltartóztatását célozta. Hasonló megfigyeléseket tett Harbinban is, amelyet a kelet-kínai orosz jelenlét egyik központjaként írt le. A városban mindenfelé orosz kaszárnyák épültek, amelyek nyomában vigalmi negyedek jelentek meg.³ Csangcsunba érve az orosz helyőrség háromszáz katonája sorakozott fel a vonat fogadására, mindannyian homokszínű kabátot viseltek. A magyar látogató nem sokkal később elérte Mukden állomását is, de mivel a vasútvonal akkoriban messze elkerülte a várost, alternatív megoldást kellett keresnie, hogy felkereshesse a mandzsuk fővárosát. Vay emiatt egy öszvérek által vontatott kínai kordén indult el, de az utak rettenetes állapota miatt csak nagyon lassan haladtak. Egy kis idő után egy kozák osztag érte utol őket, akiket a terület orosz katonai parancsnoka küldött ki, hogy biztosítsák a magyar lelkipásztor útját. Mukden megtekintését követően – amit Vay rendkívül zsúfoltnak talált – szalonkocsiját egy katonavonathoz kapcsolták, amely tovább indult Peking felé. Mivel egy útba eső hidat elsodort az áradás, kétséges volt átjutásuk, de a mozdonyvezető bátran keresztülhajtott a még csak ideiglenesen helyreállított viadukton. A következő megálló Liaoyangban volt, ahol Vay a kozákokon és a kínaiakon kívül már nyugati kereskedőket is megfigyelt.⁴

Shanhaiguanba érkezve Vay Péter gróf megtekintette azt a híres helyszínt, ahol a kínai nagy fal eléri a tengert. A településen tartózkodó kozákok és orosz vasúti személyzet éppen a magyar látogató érkezésekor távoztak a helyszínről, ugyanis a vasút azon szakaszát egy amerikai részvénytársaságnak adták át. Ez nem sokkal később a japánok kezébe került, akik a pálya számos részét átépítették, így a vonal többé már nem kerülte el a fontos településeket. A magyar utazó végül 1902. október 1-jén – Oroszország nyugati határának átlépését követően csaknem két és fél hónappal – érkezett meg Pekingbe, ahonnan november elején indult tovább a Koreai-félsziget felé.

Tapasztalatok a Hajnali Csendesség Országában

Gróf Vay Péter a Peking közelében lévő Taku kikötővárosban 1902. november 11-én szállt fel a japán Tairan Maru gőzösre, amely a Sárga-tenger túloldalán lévő Csemulpho kikötővárosba indult. A magyar lelkipásztor három nappal később, november 14-én, az esti órákban érkezett meg Szöul városkapujához. Mint később visszaemlékezett, a várost nagyon elhagyatottnak és kihaltak találta, sőt – a Hajnali Csendesség Országá-

3 Vay 1916b, 831–832.

4 Vay 1916b, 835–839.

elnevezéshez méltóan – a csend fogalma is új értelmet nyert számára. A szöuli utcákat akkor még meghatározó alacsony vályogviskókat egy özönvíz előtti régi világ különösképpen megmaradt emlékeinek tekintette. A következő napon persze már alaposan meg tudta figyelni a szöuli belváros forgatagát: a lakosság öltözködését, az árusokat és portékáikat, amelyek közül leginkább a hagyományos rézveretes szekrénykéek ragadták meg a figyelmét. Helyszíni benyomásait a következőképpen foglalta össze pár évvel később megjelent könyvében:

„Korea átmeneti korszakának első stádiumát éli. A régi rendszer mindjobban összedől és új intézmények emelkednek helyén. [...] A legtöbb esetben minden átmenet nélkül látják összekeverve a százados múlt és jelen intézményeit. Az ósdi város kapuján villamos kocsi halad keresztül, csillagjós tornya szomszédságában gyárkérmény épült. Fokozatos haladás híján egyik napról a másikra honosodnak meg a nyugati intézményei, szokásai.”⁵

Nem sokkal később a magyar lelkipásztor hivatalos engedélyt kapott, hogy bejárhassa a császári palotákat. Gróf Vay Péter rendkívül boldog volt, hogy betekintést nyerhet az uralkodói család épületeibe, bár legszívesebben egyedül barangolt volna a már használaton kívül helyezett épület-labirintusokban. Erre természetesen nem volt lehetőség: egyrészt egy hivatalos tolmácsot adtak mellé, másrészt egy tisztázatlan szerepű kísérő is vele tartott. Elsőként az általa északi palotának nevezett Kjongbokkunga látogatott, amelyet az uralkodó 1896 elejéig használt, amikor a koreai hazafias nemesek egy csoportja a cári Oroszország szöuli követségére menekítette Kodzsong királyt, nehogy a japán követ által szervezett merénylet áldozatául esett Min királyné sorsára jusson.⁶ Gróf Vay Péter így a Kjongbokkungaiban már csak a teljesen elnéptelenedett tróntermet, a királyné egykori lakóépületét, illetve az elhagyatott hivatalnoki szobákat szemlélhette meg.

Nem sokkal később gróf Vay Péter felkereste az új, modern palotát is, amely – az 1897-ben császári címet felvett – Kodzsong rezidenciájaként szolgált. A modern palota a konzulátusi negyedben, az európai nagyhatalmak követségei között helyezkedett el, jelképes nemzetközi „védettséget” nyújtva az uralkodónak. A zöldszínű, selyemfüggönyös hordszék délután fél három körül érkezett meg a magyar lelkipásztorért. Gróf Vay Péter döbbenet figyelte a mindenhol tetten érhető furcsa kettősséget: az évszázados külsőségek és szokások egyszerre voltak jelen a minden változtatás nélkül átvett nyugati újdonságokkal. A modern palota kapuja mellett egy vörös téglás szállodaépület helyezkedett el, amelynek homlokzatán hivalkodó felirat hirdette: Hotel du Palais. Az uralkodói székhely kapuja egy nyugati stílusú deszkaalkotmány volt, majd beljebb jutva felbukkant a városi villamosvasút sín párja és az öntöttvas kioszkra emlékeztető megálló, illetve arrébb egy városteremszerű épület. Mint kiderült az előbbi a modern palota fogadócsarnoka, az utóbbi pedig szalonja volt. A magyar látogató szomorúan vette ismét tudomásul, hogy a legmagasabb esztétikai érzékkel rendelkező keleti népek is mennyi értéktelen dolgot képesek átvenni a nyugati civilizációtól.

Gróf Vay Péter a német konzul, a főudvarmester, egy kamarás, két tolmács, valamint egy szárnysegéd és egy palotatiszt társaságában várakozott az uralkodói kihallgatásra. A fogadócsarnokba belépve megpillantották

5 Gróf Vay 1906, 257.

6 Gróf Vay Péter a Kjongbokkunga palotát Kijang-Bok néven említette.

Kodzsong császárt, aki sárga selyemruhában, kék jáspisövben, fején az elmaradhatatlan lószörkoronával fogadta a látogatókat. Balján Szundzsong trónörökös egy elnehezült, üveges tekintetű férfi benyomását keltette, aki fiatal kora ellenére aggastyánnak látszott. A magyar lelkipásztor a következőképp emlékezett vissza a találkozásra:

„A császár alapjában jól hat reám. Vonásai laposak ugyan, de arcza nyájas és arczkifejezése jóakaró. Alakja törekeny. Alig hiszem, hogy bármikor képes lett volna erősebb felhevülésekre. Talán soha se gyűlölt és nem is szeretett. Tartózkodása a félénkséggel határos. Régi koreai sárga díszruhát visel, melyet sok-sok kabbalisztikus jel díszít. [...] Nagyon érdekelte, hogy milyen úton jöttem, és amikor meghallotta, hogy Szibirián át érkeztem, nem győzött eleget kérdezősködni. – Mikor indult el hazulról? – Mennyi ideig vándorolt? [...] – Hegyes vidék a szülőföldje? – Földművelő nép lakja, mint itt? – Szép-e a főváros, és milyen a király palotája? – Hallom, hogy ott fényes az udvari élet és sok a hintós díszfelvonulás. Amikor követeim visszatértek európai útjukról, nagyon érdekes részleteket mondtak el pompás városaikról, a jólétről és számos értékes emléket és képet hoztak haza. Fájdalom, már öreg vagyok, különben magam is elindulnék, hogy lássam mindazt, amiről annyit hallottam. Egyik kérdés a másikat érte, alig volt annyi időm, hogy feleljek rájuk. [...] Meglepő volt, hogy milyen éles figyelemmel követte magyarázataimat. [...] Közvetlenül a császár mellett állt a trónörökös, aki alig több harminc évesnél. Túlmagas és nehézkes férfi, egykedvű és lethargikus minden mozdulata. Nagyon csekély érdeklődést mutat minden iránt, ami az udvari élet légkörén kívül esik, és aligha van hajlama új eszmék befogadására.”
– írta gróf Vay Péter itthon megjelent úti beszámolójában.⁷

A koreai fővárosból távozó lelkipásztor még bejárta Csemulpho kikötőjét. Szomorúan figyelte meg, hogy a kikötő környékén lévő külföldi érdekeltségek mennyire ideiglenesen rendezkedtek be. A sietve felhúzott, bádog fedeles deszkabódék csak annyi időre készültek, ameddig a külföldi kereskedő gyors haszonra tehet szert koreai jelenlétével. A legtöbb ilyen kalandor deszkabirodalma tetején büszkén lobogtatta hazájának zászlaját is, mivel a kétes egzisztenciák saját követségük árnyékában biztosabb sikerre számíthattak a naív koreaiaknál. A nap folyamán gróf Vay Péter megfordult a japán hajózási társaság ügynökénél, egy német bankban, valamint egy amerikai rakárban. A városban lévő boltok legnagyobb része azonban már mind japán kézen volt: a századforduló éveiben a Csemulpho-i japán kolónia létszáma meghaladta a négyezer főt. Ezzel szemben Oroszországot csupán egy pénzügyintézet és néhány páncélos hadihajó képviselte a kikötővárosban.

A magyar lelkipásztor az esti órákban indult el a *Genkai Maru* nevű japán gőzhajó fedélzetén Puszan felé. A félsziget délkeleti csücskét elérve az időjárás egyre barátságtalanabbá vált. A japán gőzhajó így kikötött a három oldalról is zárt öbölben lévő Maszan falunál, amelyet gróf Vay Péter Korea későbbi nagy és jelentős kikötőjének tekintett. A stratégiai szempontból fontos vidéken csupán két kőépület látszott: a Japán Császárság fehérre meszelt falú konzulátusa és a cári Oroszország vörös színű téglából épített konzulátusi erődítménye. Mivel az isten háta mögötti faluban aligha kellett a két ország alattvalóinak védelmében, esetleg kereskedelmi ügyeinek érdekében eljárni, a konzulátusok sokkal inkább katonai megfigyelőpontoknak tűntek.

Oroszország és Japán növekvő konfrontálódása hamarosan kikerülhetetlenné tette a nyílt összecsapást a Távol-Keleten. 1904 elején japán torpedónaszádok támadást intéztek a Port Arthur-i orosz hajóraj ellen, illetve elsüllyesztették a Csemulpho-i kikötőben horgonyzó orosz Varjag csatahajót. Az orosz–japán háború jól ismert végkimenetele következtében a Japán Császárság protektorátusi rendszert vezetett be a félszigeten, amelynek értelmében Korea elvesztette azon jogát, hogy önállóan tartson fenn kapcsolatokat más államokkal. Ennek ellenére 1907-ben Kodzsong császár úgy döntött, hogy az ország függetlensége megvédésének utolsó mentsváraként követeket küld Hágába, hogy az ott megnyíló nemzetközi békekonferencián segítséget kérjen a nyugati nagyhatalmaktól. Az érintett országok azonban nem kívántak összetűzésbe kerülni a Japán Császársággal, így nem foglalkoztak a koreai delegációval. A történetekre válaszul a japán kormány kijelentette, hogy Korea megszegyenítette a Japán Császárságot a nemzetközi közvélemény előtt, és sikerült elérniük Kodzsong császár lemondását. Gróf Vay Péter második koreai utazására pont ezekben a hetekben került sor, két évvel később a következőképpen emlékezett vissza a történetekre:

*„A szerencsétlen és annyi megpróbáltatáson átment császár detronizálása, [...] melynek mozgalmas és kegyetlen perczei alatt magam is ottan voltam, [...] a rettenetes júliusi éjet sohasem fogom elfeledni. Az utczai harczok szívfacsaró jelenetei, a gárda felkonczolása [...] örökre emlékében marad mindazoknak, kik a válságos perczeknek tanúi voltak.”*⁸ Kodzsong lemondását követően a fentebb már említett Szundzsong trónörökös került a koreai trónra, de három évvel később, 1910-ben a Japán Császárság elérkezettnek látta az időt az ország látszatfüggetlenségének felszámolására.

Látogatás a gyarmati uralom alatti Koreában

1912-ben gróf Vay Péter ismét átutazott az akkor már gyarmati sorban lévő Koreai-félszigeten. A japán Simonoszekiből alig 24 órás hajóúton kelt át Pusanba, ahol tizenkét évvel korábbi látogatásához képest teljesen más városkép fogadta. A kikötő fényesen kivilágított mólójával szemben állt a vasútállomás, ahol a „nemzetközi hálókocsi-társaság” Párizsból, Berlinből és Szentpétervárról érkező vagonjait vélte felfedezni.⁹ Szöul is szinte alig ismerte fel, ugyanis a gyarmati hatóságok alig pár év alatt teljesen átszabták a város képét. Az utcákat kiszélesítették, a legszebb régi épületeket lebontották, és helyettük „förtelmes” bérházakat, vendéglőket és „kino-színházakat” építettek. A magyar lelkipásztor úgy vélte, hogy Szöul új intézményei közül csak egyetlen tekinthető üdvösnek a koreaiak számára, ez pedig a német bencések által alapított ipari iskola volt. A tanintézetben szegény családokból származó és árva gyerekek kaphattak szakképzést, akikkel kapcsolatosan Vay úgy vélte, hogy tanulékonyságuk és szorgalmuk nagy reményekre ad okot. Profetikus soraiban a lelkipásztor leszögezte, hogy az új generáció minden bizonnyal kivívja majd Korea függetlenségét, hisz a történelmi tapasztalatok is azt mutatják, hogy a szigetország sohasem tudta tartósan kiterjeszteni uralmát a Koreai-félszigetre.¹⁰

8 Vay 1909, 935–936.

9 Vay 1918, 312.

10 Vay 1915a, 1256.

A magyar lelkipásztor Szöulból vonaton haladt tovább Kína felé. Későbbi útleírásának tanúsága szerint a szerelvény csak a nagyobb városoknál állt meg: a kőfallal körülvett Keszongnál, valamint az apró házakból álló Phenjannál. Az utóbbit a magyar utazó Szöul kontrasztjaként említette, mivel a fővárosban a koreai múlt már egyre kevésbé volt tetten érhető, de Phenjan továbbra is autentikus koreai város volt. Szöulban a lakosság hagyományos fehér ruházatát már a fekete kabátok váltották fel, az északi városban viszont még mindenki fehér ruhát viselt.¹¹ A következő megálló már Shiüidzsü határállomás volt, majd a szerelvény a nemsokkal korábban épített vashídon keresztezte az Amnok (Jalu) folyót, amelynek vize zsúfolt volt a dzsunkáktól és a gőzhajóktól. A kínai oldalon lévő Antung (a mai Tandong) várost Vay Péter gróf nagy kereskedelmi központként írta le, amelynek határában több gyárpépület is volt. A magyar látogató Mukdenben szállt át a Peking felé tartó nemzetközi gyorsvonatra, amelynek kocsijai több ezer kilométer távolságból érkeztek. Az első világháború kitörésének előestéjén ugyanis még működtek az eurázsiai kontinenst átszelő járatok: a „nemzetközi hálókocsi-társaság” hetente egy alkalommal indított vonatot Párizsból Pekingbe, az orosz vasutak pedig hetente kétszer közlekedtettek szerelvényt Szentpétervár és Peking között.¹²

A magyar lelkipásztor útleírása szerint ahhoz, hogy Oroszországon keresztül tudjon visszatérni Európába, külön engedélyt kellett kérnie az illetékes orosz minisztériumtól, mivel római katolikus lelkészek egyébként nem léphettek be a cári birodalomba. Az engedély megérkezését követően Vay gróf előbb Mukdenbe utazott, majd a Port Arthur felől érkező japán vonattal áthaladt Csangcsun vasútállomásán, amely ekkor az orosz és a japán érdekszféra határvonala volt. A lelkipásztor leírása szerint az állomás egyik épületén a cári zászló lengett, a másikon pedig a japán lobogó. A két birodalom határán egy találó megfigyelést tett a leginkább szembeötlő különbségről: míg a japán oldal pedáns rendben volt tartva, az orosz oldal kirívóan piszkos volt.¹³ Egy másik írásában úgy vélekedett a fenti helyzetről, hogy az érdekszférák közti különbséget a japán kormányzat minden bizonnyal szándékosan tette ennyire látványossá. A lelkipásztor részletesen megfigyelte a kelet-ázsiai orosz jelenlétet, amelyről a következő észrevételt tette:

„Ha [Oroszország] egy területet megszerez, alig tűzi ki zászlóját, máris siet tovább, még többet megszállani, akár homogén elem a népesség, akár nem, a föld termékeny avagy pusztaság. A középkor mongol hódítói óta nem volt nemzet, amelynél a foglalás kedve hasonló módon nyilvánult volna. Szinte ösztönszerű maradt a mai napig e népnél a terjeszkedés, anélkül, hogy politikai szempontból képes lenne olykor megmagyarázni lépéseit. [...] Művelődés terjesztéséről ilyen körülmények között nem igen lehet szó. A példa, amelyet a hódítók a meghódított népeknek adnak, ahelyett, hogy felemelő lenne, inkább lealacsonyító.”¹⁴

A fenti megállapítások egy része több mint 100 évvel később, az orosz-ukrán háború időszakában szinte profetikus jövődőlésnek tűnik.

11 Vay 1918, 319–320.

12 Vay 1918, 321–322.

13 Vay 1918, 331, 335.

14 Vay 1915b, 84, 87.

Egy gazdag életút vége

Gróf Vay Péter az első világháború kitörése előtt érkezett vissza Közép-Európába. A háború évei alatt katonai kórházakban lelkipásztori szolgálatot teljesített, valamint gyóni birtokára karmelita apácákat hívott, hogy a kastélyban és melléképületeiben hadiárvaházak működtessenek. Az otthonban száz gyereket helyeztek el, akiket földművelésre is tanítottak.¹⁵ Gróf Vay Péter ebben az időszakban már országosan ismert volt: útinaplói alapján számos cikke jelent meg hetilapok és folyóiratok hasábjain, valamint 1917-ben megkapta az üszkübi (szkopjei) püspöki címet is. A húszas évek elején azonban elhagyta Magyarországot, utazásai során gyűjtött műkincseit előzőleg a budapesti Szépművészeti Múzeumnak adományozta. Előbb Ausztriába, majd 1924-ben Olaszországba utazott, és Assisiben a kapucnis rendházban telepedett le. 1948-ban ott érte a halál, amiről a hazai sajtó is hírt adott.¹⁶

Nyilatkozatok

Adatelérhetőségi nyilatkozat. A szerző megerősíti, hogy a mű eredményeit alátámasztó kutatási adatokat a tanulmány tartalmazza.

Összeférhetetlenségi nyilatkozat. A szerző nyilatkozik, hogy összeférhetetlenség nem áll fenn.

Szerzői jogi nyilatkozat. Ez a mű a Creative Commons Nevezd meg! – Ne add el! – Ne változtasd! 4.0 nemzetközi licenz feltételeinek megfelelően felhasználható. (© CC BY-NC-ND 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Felhasznált irodalom

- A Reggel, (1948). 92 éves korában meghalt Assisiben Vay Péter püspök, a regényes életű író. 21(17), 2. 1948. április 19.
- Valentyik F., (2016). Száz éve nyitotta meg kapuit az Első Magyar Hadiárvaház. *Honismeret* 44(4), 5–10.
- Gróf Vay P., (1906). *Kelet császárai és császárságai*. Budapest: Franklin-Társulat.
- Vay P., (1909). Visszaemlékezések Ito herczegre. *Vasárnapi Újság* 56(45), 935–936.
- Vay P., (1915a). Koreában. *Élet* 7(52), 1254–1256.
- Vay P., (1915b). Oroszország ázsiai területén. *Budapesti Szemle* 1163(463), 83–96.
- Vay P., (1916a). Szibérián át. II. *Katolikus Szemle* 30(6), 614–629.
- Vay P., (1916b). Szibérián át. IV. *Katolikus Szemle* 30(8), 827–846.
- Vay P., (1918). *A keleti féltekén*. Budapest: Franklin-társulat.

További irodalom

- Csoma, M., (2019). Hungary's sympathy for Korean independence. *Korea Joongang Daily*, 2019. március 17. [Hozzáférés: 2023. 02. 12.] <https://korea-joongangdaily.joins.com/2019/03/17/columns/Hungarys-sympathy-for-Korean-independence/3060678.html?detailWord=>

15 Valentyik 2016, 5–10.

16 92 éves korában meghalt Assisiben Vay Péter... 1948.

- Csoma M., (2021). *Korea története – a két koreai állam történelemszemléletének összehasonlításával*. Budapest: Antall József Tudásközpont.
- Faludi P. [=Fendler Károly], (2000). Egy elfeledett Kelet-kutató a század eleji Koreáról. *Valóság* 43(10), 66–70.
- Fendler K., (2007). Austro-Hungarian Archival Sources of Korean History (1884-1910). *Seoul Journal of Korean Studies* 20(2), 221–235.
- Jaisohn, P., (1999). *My Days in Korea and Other Essays*. Seoul: Yonsei University Press.
- Nahm, C. A., (1988). *Korea – Tradition and Transformation. A History of the Korean People*. New Jersey–Seoul: Hollym.